

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

10
ДИНАРА
1952

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

Година XV — Број 103 — Субота, 19 децембар 1953

МИКИ И ЊЕГОВ ДВОЈНИК

ПОСЛЕДЊИ
ДАН

ЗАТО ШТО ЈЕ СЕДЕО НА ПРЕСТОЛУ МЕДИОКЕ, МИКИ МОРА ДА БУДЕ ПОГУБЉЕН. ОСТАВЉЕН МУ ЈЕ ЈОШ ЈЕДАН ДАН ЖИВОТА, СТИМ ДА ТОГА ДАНА ЈОШ ВРШИ КРАЉЕВСКУ ВЛАСТ.

УПРКОС СВИМА МИКИЈЕВИМ ДОСАДАШЊИМ ФИНАНСИСКИМ РЕФОРМАМА, ЕКОНОМСКО СТАЊЕ У ЗЕМЉИ НИЈЕ СЕ ПОПРАВИЛО — НАРОДНО НЕЗАДОВОЉСТВО СВЕ ВИШЕ РАСТЕ.

МЕЂУВРЕМЕНУ АГЕНТИ ВОЈВОДЕ БЛЕДИОКЕ БУНЕ НАРОД ПРОТИВ КРАЉА МИХАЈЛА НЕ ЗНАЈУКИ ДА ЈЕ ВОЈВОДА БЛЕДИОКА ВЕЋ УХАПШЕН

У БРЗО...

У ИДУЋЕМ БРОЈУ:
СВЕ ЈЕ ДОБРО ШТО СЕ ДОБРО СВРШИ

Борба против трговине робљем

том изабран је за члана енглеског парламента као посланик свог родног краја.

Нежни младић, из чијих је кратковидних очију увек зрачила веселост и љубазност, стекао је веома брзо наклоност свих чланова парламента. Био је вешт говорник и имао је веома пријатан глас. Због тога су га назвали „славуј Доњег дома“. Али, кад је тај нежни, слабуњави „славуј“ стао да држи оштре говоре против трговине црним робљем, против њега су устали богати и моћни у Енглеској. Енглески трговци, индустријалци, већина политичара говорили су да би укидање трговине робљем значило крај за енглеску индустрију, која је углавном прерађивала сировине добијене из колонија. Иако је знао да је залагањем за укидање ропства ставио печат на своју политичку каријеру, Вилберфорс није ни помислио да устукне пред многобројним и јаким противницима. С још десеторицом другова, основао је прво удружење за борбу против ропства.

Т е ноћи између 31 јула и 1 августа 1833 године у градовима и на плантажама Бахамских Острва, Јамајке, Тринидада и осталих британских острва источно од Средње Америке, нико није спавао. Сопственици плантажа седели су затворени у својим собама и узнемирено гледали кроз прозор на Црнци и Црнкиње који су се брзине купали у велике гомиле. На њиховим црним лицима огледало се напетост ишчекивања. Кад је на торњевима почела да откуцава поноћ, из стотине граа одјекнуло је одушевљено кличање. Тог тренутка осам стотина хиљада Црнаца који су живели у британским колонијама престали су да буду робови.

вор био је тако страхан да је дечак истог дана написао писмо једном угледном дневном листу у Њујорку тражећи да се заузме за укидање „те срамне трговине људским месом“. У Бристолу дечак је нашао неког бившег капетана брода који је превозио Црнци из Африке у британске колоније у Новом Свету. Капетан му је причао да су трговци робљем обично узимали у службу авантуристе и бивше робијаше, који су без милости упадали у припадња села, палили колибе и убијали старе и физички слабе, а младе и снажне окивали и трпали у бродове, па их одвозили на Антилска Острва, где су их продавали сопственицима плантажа. Бродови су били толико пуни, причао му је капетан, да је трећина робова умирала због недостатка ваздуха, а многи су губили разум и скакали у море да би прекирали мук.

Године 1787 он је, једну за другом, прелао дванаест петиција против трговине робљем, захтевајући од Доњег дома и владе да испитају услове под којима трговци робљем долазе до своје „робе“, како је превозе и како Црнци живе у британским колонијама. Никад, никад нећу одустати од свог задатка све док не ишчезне и последњи траг те крваве трговине која је срамота и ругло наше земље.

Тај велике догађај био је круна педесетогодишњих напора Вилијама Вилберфорса, малог, болешљивог Енглеца који је цео свој живот посветио борби против трговине црним робљем и за укидање ропства у британским колонијама.

Вилијам Вилберфорс био је болешљив од рођења. „Не памтим да сам иједан дан у свом животу провео без физичких болова“, говорио је он својим пријатељима. Поред тога, био је толико кратковид да је једва могао да различује слова у књизи. Упркос томе, много је читао и учио. У томе му је помагала његова мајка, која је рано остала удо вика. Кад је имао 21 годину, дипломирао је на универзитету у Кембриџу, а ускоро по-

Вилберфорсове петиције предале су истражној комисији Парламента. Она још није била ни почела да ради, а Вилберфорсови противници стали су да јој шаљу противдоказе. Они су тврдили да афрички Црнци уопште нису људи, да су по својој интелигенцији једва нешто одмакни од мајмуна и да сад боље живе као робови но што су живели у својим афричким селима.

гљиво звали, почели да скупају исказе очевидца и други доказни материјал. Био је то опасан посао. Њиховим будућим сведоцима претили су на разне начине: отпуштањем с посла, па чак и убиством. У Лондону су стале да круже приче да је Вилберфорс ожењен неком Црнкињом коју крије у једној кући у самој престоници, док су други говорили да је он плаћени француски агент који покушава да уништи трговину и просперитет Енглеске. Вилберфорс се није уплашио ни претњи ни клевета. Да би побољшао тврђе својих противника да се Црнци ничим не разликују од животиња, он је прикупио велику збирку изванредно лепих црначких ручних радова.

Истражна комисија радила је две године. Тада, 1791, изнесен је пред Доњи дом пројект закона о укидању трговине робљем. „Бели Црнци“ изгубили су прву велику битку; пројект закона био је одбијен. За њега је гласало 88, а против 163 посланика.

Пораз није обесхрабрио упорног Вилберфорса. Он је умножио своје петиције и доказни материјал и послао их познатим државницима, књижевницима и осталим културним радницима у Енглеској. Читаве месеце проводио је путујући без одмора из града у град и држећи говоре. Поред тога, и даље је подносио Парламенту нове петиције и законске пројекте. Најзад, 1807 после двадесетогодишње борбе, Доњи дом изгласао је закон о забрани трговине црним робљем. Док су салом одјекивале бурне овацје, Вилијам Вилберфорс седео је у својој клуци и, главе заривене у шаке, плакао као дете.

Међутим, доношењем овог закона није се постигло готово ништа. Место слободне трговине јавило се кријумчарење црне радне снаге и положај ухваћених Црнаца постао је још гори. И Вилберфорс, који је болестан и изнурен намеравао да се повуче из јавног живота, био је принуђен да се опет кандидује за посланика да би могао да настави борбу. Поред тога, закон је забрањивао трговину робљем, али њима није било укинуто и само ропство. Права победа била је још далеко. Ипак, године 1810, кријумча-

рење робова било је једним законом изједначено с гусаарењем и кажњавано смрћу. Тада су британски бродови за пренос робова почели да се крију испод шпанске и португалске заставе, јер је у тим земљама трговина робљем још била дозвољена.

Године су пролазиле, а Вилберфорс је све чешће боловао. Није му остало дуго да живи, а његов животни задатак још није био испуњен. Па ипак, мада је због „хроничног запаљења плућа“, уствари туберкулозе, морао да се повуче из Парламента, он није прекидао борбу. Мала насеобина у британској афричкој колонији Сијера Леоне, коју су он и његови пријате-

љи основали за одбегле робове, била је најбољи доказ да није погрешно што је читав живот посветио борби против ропства. У тој насеобини Црнци су обрађивали земљу, бавили се разним занатима, а њихова деца ишла су у школу. Била је то мирна, радна и срећна насеобина.

Тек 1833, педесет година после оног Вилберфорсовог писма њујоршком листу, изгласан је закон о ослобођењу Црнаца у британским колонијама. Вилберфорс је био на самрти кад су му јавили за тај велики успех. Умро је исте вечери. Два дана после његове смрти, у поноћ 31 августа, закон је ступио на снагу.

Обично се мисли да се потреба за прокопавањем тунела указала тек кад је железница имала да освоји планинске пределе. Али, није тако. Пре но што је 1840 године влада Сардиније приступила бушењу Мон-Сенија у Алпима, у разним крајевима света већ је постојало више тунела.

Сама природа се потрудила да изгради велик број тунела, и то нарочито у карстним пределима, каквих има и у западним деловима наше земље (понорнице). Од давнина се знало за пелине у којима су наши преци чак и становали и налазили заштиту.

Узмимо као пример гроб који је себи још за живота спремио краљ Миннепта. То је тунел дуг сто метара, који кроз један брег води до простране галерије, одакле, опет на истом растојању, води пут до просторије у којој је смештен његов саркофаг. У Нубији, Индији и Мексику такође су пронађени читави подземни храмови. Да поменемо још и тунел испод Еуфрата, а затим обимне радове Римљана, међу којима нарочито велики канал за наводњавање заједно с тунелом испод брда Савијано, дуг

шест километара. На њему је радило 32.000 радника пуних једанаест година. Данас би се изградњи тога тунела приступило истовремено са обе стране, а притом се не би копали одозло вертикални прокопи ради избацивања земље, као што су то морали да чине стари римски градитељи.

Све до проналаска барута бушење тунела вршило се примитивним алатом. На почетку прокопа ложица се на трча, да би онекшале и попуцале стене. Исто тако, на уласку у тунел махало се неком врстом великих дупеза, да би се постигло оно што се данас зове вентилација.

У XVIII веку употреба барута омогућила је да се овакви радови брже изводе. У XIX веку енглески инжењер Бринер изумео је, за оно време компликовану, напредну за подземна бушења, али је ипак било потребно 18 година да би се завршио први тунел испод Темзе, дуг само 400 метара.

Допуније, компримирани ваздух још више је олакшао посао на бушењу тунела. Први патент поднет је још 1830, али је тек 1879 дошло до његове практичне примене у Анверсу.

ЧОВЕК КОЈИ НИЈЕ ХТЕО ДА ГОВОРИ

(4) Сутрадан, рано ујутру, стигла су у Торнија два камиона пуна гестаповца. Немци су се расстрчали на све стране и за непуних петнаест минута похалили шеснаест људи и жена. Међу њима и Џорџ.

Џорџ је у почетку био убеђен да је последица издаја. Али, могло је исто тако да се догоди да је Гестапо насумиче бацио мрежу и да је он случајно само једна од несрећних риба која се ухватила.

— Запамти једну ствар, — говорио је он сам себи на путу за Сен Ло. — Све докле док будеш Пјер Тушет, ти си сигуран. Ако само једном, макар и за један једини секунд, дозволиш да се пред њима појави Џорџ Дипре, ти си изгубљен.

Камиони су се зауставили пред главним штабом Гестапоа у Сен Лоу, који је био смештен у једној великој згради где је некад била ветеринарска болница. Шеснаесторо ухваћеника из Торнија одвукли су у приземље зграде, уствари некадашње штале за оболеле коње. Свака штала била је сад подељна на четири минијатурне просторије, које су служиле као затвореничке ћелије. Џорџ је могао да легне у својој ћелији само ако би се толико згрчио да је коленима додиривао брду.

Тако шћуфурен лежаче је отприлике пола часа кад освети да ваздух у ћелији постаје неиздржљиво топао. То је Гестапо почео с методом „умекшавања“. Наиме, у подруму зграде налазила се огромна пећ, од које су нарочите пе-

гов друг Џони цвилео кад би се ударио.

— Говори, блесавко! — викао је наредник.

— Je ne sais pas, — мумљао је Џорџ.

— Ко руководи покретом отпора у Торнију? Ко диже мо стове у ваздух? Ко спасава авијатичаре? — Питања су била праћена ударцима. Џорџ је

на сва одговарао својим тешко разумљивим:

— Je ne sais pas.

Његова упорност брзо је заморила нестрпљиве иследнике.

— С вашим допуштењем, мајоре, могу ли ја да испитујем затвореника, — запитала наредник. Мајор одобри климањем главе.

Наредник је гурнуо Џорџа према столу и његов десни кажипрст ставио у менгеле.

— Ко у вашем селу припада покрету отпора? — запитала је Џорџа. Џорџ поново за-

тресе главом. У истом тренутку наредник га удари тако јако да он изгуби равнотежу и паде. Прст у менгелама пуцаче као преломљена чачкалица, а оштар бол проже га целог.

Џорџ се полако подиже с пода. Кад му наредник ослободи прст, Џорџ угледа како сломљена кост штрчи кроз кожу.

Стојећи тако и гледајући своју унакажену руку, Џорџ се сећао речи једног диверзанта који је једном већ био у рукама Гестапоа: „Уколико је бол већи, утолико природа брже делује својим анестети-

цима“. Његове речи биле су тачне. Јак, заслепујући бол трајао је свега неколико секунди и наместо њега наступила је чудна, безболна утрнутост читаве руке. Џорџ ју је гледао као да није била део његовог тела.

Из тог немог посматрања тргао га је наредничког глас: — Ти имаш још прстију, а ми још питања...

— Ја не знам ништа — муцао је Џорџ.

— Води га! рече мајор галђиво. — Он је преврше туп да би шта знао. Поред тога, има још доста оних које данас треба да испитамо.

Наредник шчепа Џорџа за кошу и унесе му се у лице.

— Размисли још једном о свему, идноте, — рече му и изгурга га из собе.

Поново је био сам у својој малој ћелији. Сам с боловима који су се вратили. Нос му је

био сломљен, и ту се ништа није могло учинити. Прст га је болоо још јаче него пос. Џорџ је откинуо један крај од своје кошуље, наместо некако сломљену кост и прст чврсто завио. Осећао се измучен и потпуно малаксао, али је ипак био задовољан: Немци нису сумњали да је он неко други, а све док буде успевао да игра улогу слабоумног помоћника у гаражи он је релативно био ван опасности. Те вечери добио је мало хлеба и коњског меса. Два дана касније опет су га извели.

У соби се од намештаја налазила само једна столица за коју је било причвршћено неколико кожних кашеља. У првом тренутку Џорџ је помислио да је то електрична столица. Међутим, то је било нешто још страшније: Гестаповског мајора није било; само наредник и каплар. Они су без речи гурнули Џорџа на столицу и везали му леву руку и ногу. На десни наслон столице ставили су парче хартије и оловку.

— Отвори уста, — викнуо је каплар и хитро му ставио у њих нарочиту штапаљку да их не би могао затворити. За то време наредник је догурао до столице електрични штедњак с три рингле. На свакој од њих био је по један лончић с водом.

Наредник није ништа говорио. Везан и силом отворених уста, Џорџ га је посматрао радознало и са чуђењем. Очигледно, наредник је био садиста који се мирно спремао да почне с мучењем.

После неколико тренутака, вода у судовима почела је да струји.

— Одговоре на моја питања писаћеш на овој хартији, — рече му наредник. — А сад, хоћу да знам имена свих оних који у Торнију припадају покрету отпора.

Џорџ само одмахну главом у знак да ништа не зна. Тада наредник узе један лончић и сручи топлу воду Џорџу у грло. Џорџ се загрши. Али, вода још није била вреда и није га много опекала.

Два минута наредник му је постављао питања за питањем. Џорџ је на све одмахивао главом. Тада је наредник узео други лончић и усую му воду у грло. Овога пута вода је била вреда.

— Ово је твоја последња могућност, — чуо је Џорџ миран наредничког глас. — Напиши имена оних који су дигли мост у ваздух. Напиши само једно име и ми ћемо те ослободити. Одбијаш? У реду!

Наредник узе и треће лонче. Бол је био ужасан и Џорџова глава неможно паде на груди.

— Иднот се оневестио, — рече наредник.

— Можда тај малоумник уопште не зна да пише, — примети каплар слежући раменима.

— Ја на то нисам ни мислио, — одговори му наредник.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
СТОЈИЉКО СТОЈИЉКОВИЋ,
БЕОГРАД, МАКЕДОНСКА 31. — ИЗДАЈЕ И ШТАМПА „ПОЛИТИКА“ ШТАМПАРСКО-ИЗДАВАЧКО ПРЕДУЗЕЊЕ, БЕОГРАД, МАКЕДОНСКА 31. — ТЕКУЋИ РАЧУН БРОЈ 102-Т-82. ПОШТ. ФАХ 124. — ПРЕПЛАТА ЗА НАШУ ЗЕМЉУ: ГОДИШЊА 500, ПОЛУГОДИШЊА 250 ДИНАРА. ЗА ИНОСТРАНСТВО ГОДИШЊА 700, ПОЛУГОДИШЊА 300 ДИНАРА. РУКОПИСИ СЕ НЕ ВРАЂАЈУ.

Влашићи и плејаде

Људи су од прадавних времена упирали поглед у васиону у тежњи да реше њезине тајне, а давно су сазнали да им кретање звезда помаже у оријентацији на копну, а нарочито на мору. Данас је наука толико већ напредовала да се помишља и на освајање појединих „база“ у свемиру.

У та прастара времена људи су о васиону знали само толико колико им је око запажало. Дошине, када су се развила техничка средства сазнање је постало веће.

Влашићи или плејада били су једне од првих звезда које су људе заинтересовале. Они су, уствари, најлепша група звезда у савезу Бика која се може и простим оком да види. На први поглед Влашићи дају изглед мале округле магле у којој се обично види седам, а оштрије око види и око 11 звезда. Помоћу телескопа виде се и остале; има их неколике стотине.

Седам Влашића добро је познато и нашем народу који им је дао и имена. Тако се у Шумадији називају: Мика и Миока, Рака и Раока, Орисав и Борисав и Милисав. По народном веровању Влашићи су седморица браће. У једном делу Лике Влашићи имају ова имена: Миле и Милета, Раде и Радета, Боре и Борета, и Мали Пригимиз. У науци се Влашићи називају плејаде. У старој Грчкој они су добили имена по ћеркама мавританскога краља Атласа и Плејоне, који су имали седам кћери по имену: Алкиона, Маја, Електра, Тајгета, Целена, Стеропа и Мерепа. Када су дознале да им је отац Атлас осуђен да

држи небески свод на леђима, оне су, очајне због његових патњи, извршиле самоубиство. Врховни грчки бог Зевс претворио их је после тога у звезде.

Плејаде су старим грчким поморцима биле знак за пловидбу. Тако, када би се плејаде појавиле у рану мајску аору пре изласка Сунца на источном делу неба, онда је то значило да наступа време које је угодно за пловидбу.

Али, под појмом плејаде сада се не подразумевају само звезде Влашићи. Плејадом је називана и група од седам славних Грка (филозофа књижевника и других знаменитих људи) углавном песника—трагичара која је живела у III веку пре наше ере у Александрији за време владавине Птолемеја филозофа. То су били: Ликофрон из Алкиде, Александар из Етолије, Дионизијадес из Тарзуса, Хомер из Византа, Социфанес из Сиракуза, Сократеј из Александрије и Филискус са Коркире. Данас се под појмом плејаде подразумева група најбољих људи, а у историји француске књижевности плејадом је називана група седморице књижевника, у XVI веку, с Пјером Ронсаром на челу. То су били књижевници Ронсар, де Белеа, Дора, Бело, Жодел, Банф и Понтис де Танр. Циљ ове групе је био да обнови француску поезију угледањем на грчку и латинску поезију.

ИНДУСТРИСКИ МАСЛАЧАК

У последње време помишља се на гајење маслачка за производњу каучука. У неким земљама расте једна врста маслачка која је богатија млечним соком од осталих и која се може култивисати, тако да се проценат сока повећа. Иначе, тај проценат је прилично мали, 7 до 8 одсто, тако да се са једног хектара под маслачком може добити свега око 80 килограма каучука. Али, кад се узме у обзир да маслачак може да расте свуда, док дрво од кога се добија каучук успева само у топлим пределима и захтева нарочиту земљу, онда је употреба маслачка у ову сврху ипак корисна. Поред тога, каучуково дрво даје прве количине млечног сока тек после шест до седам година, а маслачак прве године,

КРОЗ ЖИВОТ И ШКОЛУ

Највеће пловне реке

Водени пут један је од најстаријих и најсигурнијих путева, а реке су у давној прошлости биле главне саобраћајне везе на копну. Њихов значај у том погледу није се смањивао ни када се развио саобраћај на морима и океанима, јер су се богатства копна најлакше и најбрже отпремала рекама до великих морских пристаништа. Због тога није никакво чудо што су велика поморска пристаништа обично грађена на ушћима река. Тако је Лондон саграђен на ушћу Темзе, Хамбург на ушћу Лабе, Њу Орлеан на ушћу Мисисипија, Ротердам на делти Рајне, Шангај на Јангцеу, Калкута на делти Ганга и Брампутре итд.

Има доста река у свету које су пловне, али ћемо овде набројати само оне највеће. У њих спадају: Рајна, Дунав, Волга, Мисисипи, Свети Лоренс, Амазона, Ла Плата, Нил, Хоангхо, Јангцеу, Инд, Ганг, и Брампутра, Амур, Об, Јенисеј, Лена, итд. Дунав је дуг 2.860 километара, а од тога је плован око 2.450 километара. Он је од великих пловних река најбоље развијена и најбоље уређена.

Амазона је највећа пловна река на свету. Међутим, предео у њеном сливу слабо су насељени, нема путева ни железничких пруга, и зато је саобраћај на њој веома слабо када се упореди са великим њеном пловном током. Она је дуга 5.500 километара, а од тога је пловна 4.300 километара. Цела пловна мрежа реке Амазоне и њених притока износи око 44.000 километара. Паробродови који плове Амазоном су најважнија саобраћајна средства у њеном сливу.

Нил је најдужа река у Африци. Дуг је 6.500 километара. Он има велики привредни и културни значај за пределе којима протиче. Саобраћај у Нилској долини, која се због правилног регулисања воде у току целе године претвара у веома плодну оазу, веома је значајан. Значај Нила види се и из изреке да су „Египат и Нубија дарови реке Нила“.

Реком Јангцеу могу да плове и морски бродови готово хиљаду километара узводно. Одатле настављају пловидбу речни бродови на дужини од 600 километара, а кад и они даље не могу да плове, онда људи вуку посебне лађе уз обаду опет узводно 600 километара. Ганг је највећа река Индије. Дуг је 2.700 километара, а плован 1.425 километара.

Волга је највећа европска река. Дуга је 3.694 километра, а пловна 3.421 километар. Каналима је повезана за Балтичко Море.

Јенисеј је дуг 5.200 километара, а плован око 2.000 километара и то кад није залеђен. Брампутра је дуга 2.800 километара, а пловна на дужини од 1.300 километара узводно од ушћа.

Амур је дуг 2.860 километара, а плован 650 километара.

Шта је литота, а шта палилогија?

Литота је књижевна фигура, а њена снага састоји се у томе што даје слике и појмове супротног ономе о чему је реч (о лицу или предмету) и на тај начин нам неке особине лица или предмета постају јасније. Притом, да би се израз ублажио, обично се слика или појам одричу. Тако, ако се за плашљивца

каже: он је орао, то се рекло у иронији, али кад се за њега каже: он није орао, онда је то блаже речено, и то је литота. Примери литоте су и ово: није рђаво (тј. добро је), није добро (значи рђаво), није пронашао Америку (значи: није проналазач), није орао (није храбар) итд.

Палилогија је књижевна фигура код које се реч скраћа једног стиха понавља одмах у следећем стиху. На тај начин дуже се задржавамо на истим претставима. Овде ћемо навести примере.

Момчил! има коња Јабучила, Јабучила коња крилатога, Кад се шћаше по земљи Србији По Србији земљи да преврне, Па је шаље граду Пирлитору, Пирлитору према Дурмитору.

Хумор КАКО СЕ УЗМЕ

— Знаш ли ти какве везе има између ове пушке и ових ловачких трофеја?

— Знаш. Из те пушке уловљени су сви ти ловачки трофеји! — Којешта! Све што виси ту на зида купљено је код истог продавца ловачког прибора!

ЗАШТО ЈЕДЕМО МЕСО

У месу као и супи има воде, затим састојака који му дају укус и соли. Али, у њему има кудикамо више беланчевина него у супи.

Када се месо кува, онда се један део беланчевина згрушава и излази на површину у виду пене. Многе домаћине скидају пену, али то је погрешно и то не треба да раде, јер се у тој пени налазе беланчевине које су веома хранљиве и без њих не би могли да живимо. Наше тело исто као и животињско углавном је састављено од воде и беланчевина. Због тога, ако стално једемо храну у којој има масти, шећера и скроба, а у којој уопште нема беланчевина, ободећемо јер тамо нећемо добити материје које су нам потребне.

Исто тако, ако једемо само месо — саме беланчевине — не можемо од тога живети. Из свега тога излази да су нам потребне за исхрану масти, угљени хидрати и белан-

чевине. Они нам служе и као гориво које сагорева и на тај начин покреће целу нашу телесну машину, а неопходни су и као састојци који сачињавају наше тело.

КАКО СЕ КРАЉЕВИЋ МАРКО ЈУНАШТВУ НАУЧИО

Питали Краљевића Марка како је постао јунак, а он одговорио да се јунаштво научио од паса и од ђеце: како једно псе, макар било највеће и најјаче, побегне, онда сва остала пашчад, и најмања и најслабија, трче за њим; тако исто и дијете кад побегне, ђеца трче за њим. А кад се како псе или дијете, макар било најмање и најслабије, испричије и стане да се брани, онда слабо ко смеје на њ ударити.

(Народна приповестка)

Знате ли све о мравима

Више од педесет милиона година траје борба за опстанак 5.000 разних врста мравља против других, знатно већих и отпорних, живих бића. Кад се проучи какве су способности мрави показали при решавању свакидашњих проблема, постаје јасно да су успели да одрже своју врсту захваљујући томе што не заостају ни за много савршенијим животињама.

Довитљивост

Један човек сваки дан је стављао на прозор своје пољске кућице шећер у праху којим је хранио мраве. Они су се пели на прозор и односили га. Једном му је пао на памет да испушта њихову довитљивост, па је шећер ставио у једну кантицу, коју је дебелим каналом везао за горњу пречагу прозора. Кантица је, дакле, висила у ваздуху. Кад су мрави наишли, та их новост није збунила. Колона је кренула у оквир прозора до пречаге, затим низ канал до кантице. Чим су стигли до шећера, једна група мравља

вратила се истим путем до прозорске даске, тачно под кантицом. Човек је то са чудењем посматрао, али је главно изненађење тек имало да дође: мрави из кантице бацили су шећер онима на дасци. Тако је посао много брже обављен, јер мрави нису губили време у пењању до кантице.

Земљорадници

Постоје мрави који се баве неком врстом „земљорађе“. Поједини од њих „плеве“ просторе око мравињака, не дозвољавајући да у њиховој „башти“ расте ма шта друго сем одређене врсте траве којом се они хране. Неки мрави обрађују у својим насеобинама подземне баште, док у Француској постоје мрави „жетеоци“, који прикупљају зрнелу житарицу, сортирају га према врсти и остављају га за вину.

Издржљивост и слојност

Издржљивост мравља је огромна. Они су кадри да живе 70 до 106 дана пијући само воду. Мрави се могу повратити у живот и пошто читавих седам дана пробаве под водом.

Мрави су изванредан пример сложеног живота у заједници. Досад још није утврђено да су се два мравља из истог мравињака потукла, „да су изгубили стрпљење или из личних разлога заборавили на заједницу“. Колико је њихова слога савршена, може се потпуно разумети тек кад се зна да у једном мравињаку може да живи и до три милиона мравља.

Мрављи градови

Подземна насеља мравља понекад могу да трају веома дуго, чак и до 80 година, и да заузимају огромна простран-

ства. Један природњак пронашао је мрављи „град“ који се простирао на двадесет хектара. С обзиром на разлику у величини мрављег и човејег тела, ово је био прави велелеп град. Кад би се он упоредио с највећим људским насељима, Њујорк или Лондон били би према њему права села.

Готово у свим већим мравињакама постоје „санитарне“ просторије. Неколико одељења у најсупљем и најудаљенијем делу од улаза одређено је за санитарне сврхе. Избор места за такву врсту просторија не би под истим условима могао боље да изврши ни најбољи стручњак-инжењер!

Говор мравља?

Неки природњак забележио је да је једном пред усамљеног мравља станио зрно грожда. Мрав је одјурно до мравињака, који је био удаљен свега неколико метара од зрна, и из њега се убрзо појавила група од осам мравља. Они су

брали корацима ишли право према зрну. Очигледно су знали у ком правцу треба да се крећу.

Други један природњак извештао је овакав оглед: узео је два потпуно једнака тањира поставио их тако да су оба била једнако удаљена од мравињака, па је у један ставио четири, а у други педесет мрављих ларви. Затим је у сваки тањир ставио и по једног мравља. Сваки мрав одмах је зграбио по једну ларву и у трку се упутио мравињаку. Убрзо затим две групе мравља кренуле су према тањирима, али је три пута више мравља било у групи која је ишла према пунијем тањирју.

Из ових опита оба научника закључила су да се мрави на неки начин споразумевају. То, уосталом, мисле и многи други природњаци који испитују живот мравља. Али на који то начин мрави „говоре“, наука још није утврдила.

Савез са СТРАДАЛНИЦИМА

Многим пилотима догодило се досад да су због квара машине или невремена морали принудно да се спусте. Кад срећно слете на неку равницу, близу каквог насеља, онда су спасени, али кад су над вечитим ледом поларних предела, над пустињом или дунгом, спуштање претставља само пола пута до срећног спасења. Шта треба чинити, а шта не у тим ненасељеним пределима, чиме се хранити док не стигне помоћ, где се склонити, — то проучава један институт, једини те врсте на свету.

Амерички грађин Максвел, у Алабамаи, је седиште „Института за поларна, пустињска и тропска обавештења“. Тамо се прикупљају и проучавају извештаји пилота, морнара и дру-

гих, који су преживели неку несрећу, сабирају њихова искуства и запажања, примају њихови предлози, који другима — ако се нађу у сличном положају — треба да помогну.

Један од руководилаца института је ботаничар др Ричард Хауард. Он испитује како усамљен човек може да се спасе од смрти у дивљини. Хауард уствари проучава могућности живота у пустиним пределима, у којима би се човек против своје воље могао наћи. Чиме ће се хранити чланови неке експедиције, ако залутају или заостану у тропским прашумама? Којим се плодовима и биљкама могу хранити? На који се начин могу заштитити од жеге, змија отровница и по живот опасних инсеката? Он је досад испитао стотине пилота, морнара и чланова разних експедиција који су преживели тешке дане у дивљини и изнео своје закључке у једној књизи.

Из извештаја појединих чланова експедиција који су били залупани у неку негзоду, види се да су многи досадашњи приручници о животу у ненастањеним пределима, који садрже савете како да се преброде тешкоће — нетачни. Због тога је институт опремио више експедиција чији је циљ био да провере и испитају разне „савете страдалницима“.

Најдрагоценије податке институт је црпао из дневника људи који су после много мука подлегли у борби с природом, тако да су пронађени само њихови остаци и дневници...

Дневник једне групе ваздухопловаца, који су после једне авионске несреће 52 дана провели у поларној, леденој пустињи, од неоцењиве је вредности. Два дана после њихове смрти, а 54 дана после пада авиона, њихове остатке нашли су Еским чиме се насеље налазило свега на два часа хода од места на коме је авион лежао. Иако су они настрадали, њихова искуства помоћи ће многим другим да се спасу.

Институт је сад упутио експедиције у Северну Африку, јужноамеричке дунгле и на Аљаску. Тамо ће његови чланови прикупити нове податке који ће помоћи људима да у пустињи, дунгли или на вечитом леду сачувају живот.

ПОДЗЕМНИ ГРАДОВИ

Обично се каже да се један град развија у ширину ако се нови станови и предузећа зидају на периферији, или унис, ако се зидају вишеспратнице. Међутим, милионски градови већ поодавно су „кренили“ у дубину. Они све више користе подземље, а да њихови становници готово нису ни приметили да су прешли на нов начин живота. Живот у пренасељеним срединама тече таквом брзином да није чудо што људи нису у стању да на време примете чак ни тако значајне промене које се збивају око њих. Данас у многим великим градовима постоји испод земље толико фабрика, радионица, позоришта, биоскопа, путничких станица итд. да се већ може говорити о подземном животу савременог човека.

ПРЕИСТОРИЈА СЕ ПОНАВЉА

Пре више хиљада година човек је живео само под земљом. Ту је он тражио скровиште које ће га заштитити од хладноће, невремена и од разних непријатеља. Много доцније, пошто је коначно „изашао“ на површину земље, човек је стао да продира у њу како би се користио њеним рудним и другим благом. Сада његово интересовање за подземље има сасвим други циљ. Притиснут модерним начином живота, он у дубинама земље жели да смести многе тековине цивилизације за које на површини има све мање места. Наравно, није реч о томе да се у подземљу граде станбене зграде, већ предузећа и разне пословне просторије.

У густо насељеним државама постоји мишљење да извесне објекте треба издати искључиво под земљом, јер ако један град није пренасељен данас, он ће то бити сутра. На првом месту, сматра се да испод површине ваља градити гараже, железничке и аутобуске станице, затим поште, телефонске центре, станице за хитну помоћ и амбуланте, ватрогасне домове, неке лабораторије, музеје, библиотеке, пијаце, складишта хране и горива, велике робне куће, силосе свих врста, берзе и банке. У овај списак долазе још и фабрике и радионице чија природа захтева нарочиту заштиту у случају рата, складишта муниције и хране за војску, складишта оружја, резервоари за воду итд. Најзад, испод земље требало би градити дворане за приредбе и гледишта, пивалишта, штамарије и томе слично.

Досад је у земљи подигнуто много километара пролаза за пешаке и возила, много гаража и штамарија, биоскопа, позоришта, трговачких радњи итд. Израђене су и многе лабораторије, универзитетске слушаонице и фабрике, што доказују да је људе већ сам живот нагнао да пођу у дубину.

ГРЕЈАЊЕ ЈЕ ЈЕВТИНИЈЕ, АЛИ...

Ако зидање под земљом изискује веће издатке, јер је и теже и скупље, ипак се доцније постижу извесне уштеде на загревању просторија. Што се дубље силзи у земљу, топлота је све већа — на свака 33 метра расте за један степен Целзијусов — а уобичајена износи између 10 и 13 степени. Изучавајући овај проблем, Шведани су дошли до закључка да је грејање просторија у земљи улопа јевтиније него на површини, а да су трошкови око одржавања грађевине мањи за 70 до 80 одсто.

Но, за разлику од добре топлотне изолације, звучна изолација подземних просторија веома је слаба. Пред стручњацима стоји озбиљан проблем како да се спречи непожељно распрострањавање звука и одјека, који се лако преносе кроз све просторије, што знатно смета људима при раду. Други важан проблем састоји се у томе како да се спречи нагрзавање метала које настаје услед присуства разних соли, киселина и воде у околном земљишту, а затим — како отстранити подземни електрицитет и неке микроре.

ПРОБЛЕМ СВЕТЛОСТИ

Да би човек могао да ради, потребно је да просторије буду осветљене. Ако нема довољно светлости, вид слаби, смањује се количина пигмента у кожи, као и број црвених зрнаца у крви.

После испитивања вршених у Шведској, дошло се до важних закључака у погледу осветљавања подземних просторија. Сад се зна да та светлост мора имати приближно исти спектар као и дневна. Она мора да садржи и ултравиолетне зраке. Осветљење не сме бити сувише јако, као што ни сенке не смеју бити одвећ тамне. Зидови и таваница морају бити премазани техничком која не упија ултравиолетне зраке — што чини боја којом се зидови иначе боје — већ их одбија.

Избор боја за зидове и намештај игра уопште веома важну улогу у „подземним градовима“. Оне морају бити такве да повољно утичу на човеково расположење, јер нерасположење, као што је познато, смањује радну способност.

Резултати постигнути приликом рада на усавршавању подморница и проучавања начина живота морнара у њима, могу се са успехом и овде применити. Сем тога, архитекти за грађење подземних просторија дошли су и до сопствених открића, тако да са много ведрине гледају на долазак савременог „пећинског доба“, у коме ће људи, за разлику од својих прадавањих предака, уживати модеран комфор двадесетог века.

БИЈАКЕ КОЈЕ ЛИЧЕ НА ШЈУНАК

Више од сто година, једном ботаничару који је испитивао биљни свет у Јужној Африци догодило се занимљив случај. Подигавши једном са земље камичак необичног облика, изненадно се кад је видео да то уопште није камен, већ биљка. Међутим, она је изгледала баш као и други камичци око ње.

Тако је откривено ово веома ретко растине, које се данас сматра за најнеобичније на свету. Но „иako је давно пронађено, о њему се до данас није много говорило, јер је на ука стигла да објасни само извесне тајне његова живота.

Ако су биљке или животиње по боји сличне средини у којој живе, тада се за њих каже да су хомохроме, ако су сличне само по облику, каже се да су хомоформне, док шљунколике биљке имају и једну и другу особину у исти мах. Да ли ће бити слична камену, песку, земљи итд. зависи од тога на којој подлози расте.

Ова биљка има у дужину најмање један, а највише шест сантиметара. Расте у сувим пределима Јужне Африке, а да би могла да успева потребна су јој сушна годишња доба. Познато је да кактуси траже мало воде, али се, ипак, у одређеним временским размацима и они морају заливати. Са шљунколиком биљком није такав случај. Ако се гаји ван ње ног тла, онда је довољно да се једном годишње загури у воду, и то с пролећа. Може да

се овлажи још једном, с јесени, у доба цветања, али ако се залива више но што јој је потребно убрзо ће почети да труне.

Како је вода неопходан услов за опстанак сваког живог бића, ботаничари су обратили нарочиту пажњу на снабдевање шљунколиких биљака водом, јер им је изгледало чудно вато да су оне у толикој мери „противници“ влаге.

Да би се што боље снабдевала овим неопходним састојком, шљунколика биљка служи се дугим пипцима којима понире дубоко у земљу. Кад падне на њу роса, или кад нађе у земљи на најмањи количину влаге, она је упија и чува за „дрне дане“. Уколико је суша већа, биљка пружа своје пипке све дубље у земљу. Она црпи своју храну и воду углавном кореном, који може да буде кратак и широк, као што је и сама биљка, или танак и дуг. Коренове краке биљка може да пружи читавих 75 сантиметара водоравно испод површине, или 60 сантиметара ако им пружа у дубину.

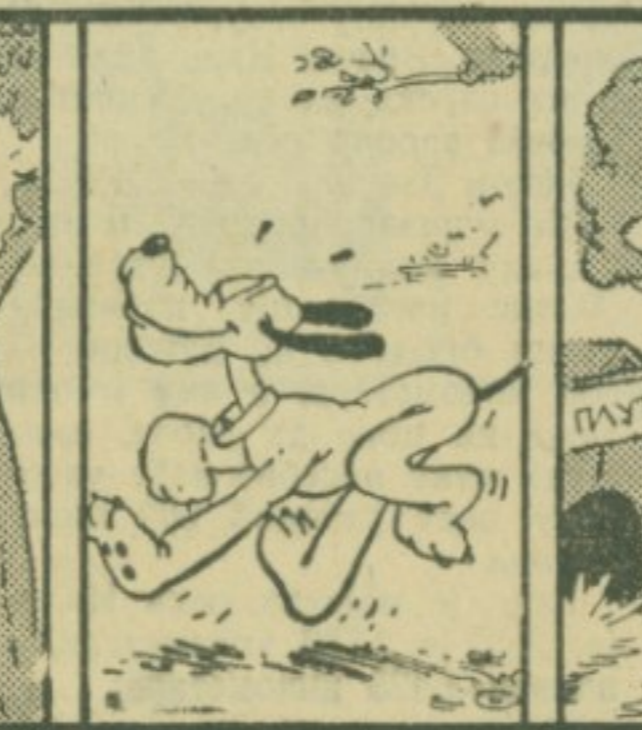
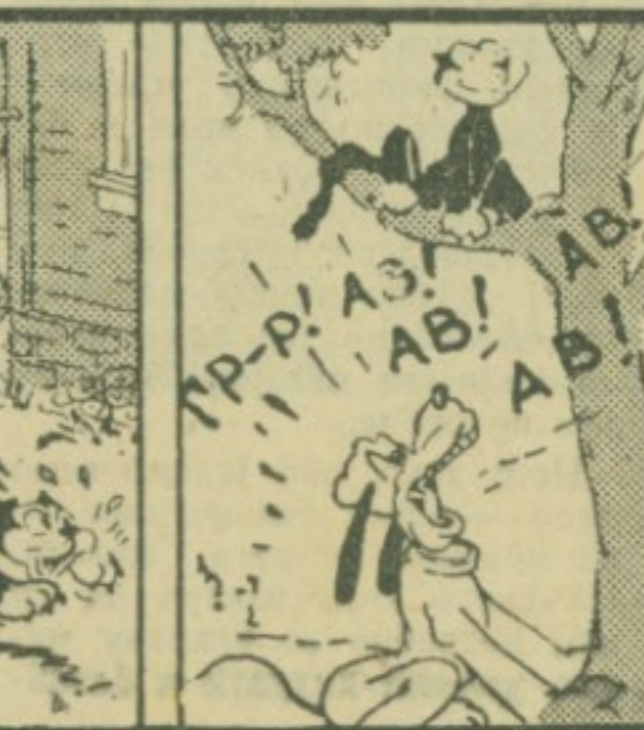
Због велике сличности са околином у којој расте, ова биљка је готово невидљива за човечево око. Девет десетина досад пронађеног шљунколиког биља откривено је захваљујући не његовој стабилности, већ цветовима, који су велики и друкчије боје но што је околина.

Ботаничар Ван Хирден, испитујући јужноафричку флору, пошао је једног дана на место где је раније пронађена једна

нарочита врста шљунколике биљке. Кад је тамо стигао, није видео никакав траг овог растине. Мислећи да је потпуно нестало са ове површине, научник је отишао даље. Неколико година касније, пролазећи истом јужноафричком облашћу после једне, за тамошње прилике, обилне кише, Ван Хирден је наишао на мноштво шљунколиког биља, које је препознао по цветовима. Наиме, захваљујући воденом талогу, биљка се расцветала и на тај начин открила своја скривена дејштва.

Постоји доста анегдота из живота и рада ботаничара који се баве изучавањем овог растине. Из тих прича види се колико је тешко до њега доћи. Али, то што важи за ботаничаре не важи за афричке животиње. У доба суше, кад хране има веома мало, корњаче, антилопе, мајмуни, а нарочито птице, не опраштају живот ниједном једином таквом „шљунку“. Оне га проналазе не само погледом — као човек — већ и њухом.

НАРОДНИ ЛЕКАРИ У ПРВОМ И ДРУГОМ УСТАНКУ

Вук Стефановић Караџић у својим историјским списима помиње како су „природни лекари лечили рањенике из времена за ослобођење“. То су били видари и видарице, обично старији људи, затим „вештачи“ из Македоније, који су са многим својим земљанима притекли у помоћ устаницима, као и калојатри (добри лекари), који су сматрани правим, ученим лекарима. Калојатри су долазили из Епира и са Пинда, где су, изгледа, имали и неку своју лекарску школу, али се у Србији, због тешких и опасних ратних прилика, нису дуго задржавали.

Калојатар је био и чувени Хаџи Тома, или Елим Тома, син видарице Ђира Мане. Он је с мајком дошао у Србију 1805 и наставио се у Београду. Устанички Совјет убрзо га је узео за војничког лекара са 60 гроша месечне плате, „коју ће примати и онда кад не би имао никога да лечи“. И у Другом устанку Хаџи Тома је чинио велике услуге рањеним и болесним српским ратницима, те га је кнез Милош неколико пута богато наградио. Године 1835 Хаџи Тома је добио годишњу пензију од 150 талира, због својих заслуга „за премилу род и отечество наше“.

Но, главни „лекарски сталеж“ у устаничкој Србији сачињавали су народни видари и видарице. Они су своје знање и вештину преносили с колена на колена и чували као тајну. Милован Видаковић у својој „Аутобиографији“ помиње „неку стару жену која је на гласу била ране буди какве на свету биле травама излечити“.

Видари нису само лечили ране, већ су често прислушавали и озбиљним хируршким захватима. Пре Првог устанка они су зацељивали ране хајдучина и онима који би их задобили несрећним случајем. У устанку, кад је готова сваки ратник носио понеку рану, они су имали пуне руке посла. Тако прота Матија у својим „Мемоарима“ помиње неког Јована Врбицу „који је све рањене момке у Врбници и по свој војсци видао и тачета из момака вадио“.

Под крај устанка, у Србију је дошло и неколико руских војних ранарника (фелчера). Рањеници су их се бојали и нерадо су пристајали да их они лече, највише због тога што су фелчери вршили ампутације ногу и руку, док су народни видари и код најтеже ране настојали да сачувају оштећени део тела. Разуме се да ни народни видари нису у томе увек успевали. Рањеници су умиралли од сепсе, од тешког гнојења које је захваћало цело тело, али свако се радије мирно са смрћу него да има дрвену ногу или да остане без руке. То неповерење према школованим лекарима и њиховом хируршком ножу дуго је живело у Србији, па и кад је већ био организован државни санитет.

Многи јунаци из Првог и Другог устанка носили су на себи и по десетину рана. Неке од њих биле су врло тешке, нарочито оне од кумбаре. Капетан Радич Петровић, копајући шанчеве при осуди Београда и намештајући топове, био је тешко рањен у крста. Рану је једва преболео, али је остао мало погурен. Цинцар Јанко је у неколико бојева задобио више тешких рана, а исто тако и Цинцар

Марко. Бимбаша Конда и Узин Мирко при заузимању Београда 1806 године задобили су тешке ране. Петар Јокић, Карађорђевог буљубаша и барјактар, који је учествовао готово у свим бојевима Првог устанка, тешко је рањен на Делиграду. „Наши самоуки ле-

кари, прича Вук, нису могли да му изваде куршум из ране, него се рана онако замлади и тако је он врло носно неколико година, док га у Земуну не изваде немачки учени видари“. При осуди Ужица тешко је рањен Милош Обреновић. Куршум му је пробио груди. После неколико дана рана му јако загноји, те га његови момци пренесу у чаршаву разапетом између два коња у Београд Хаџи-Томи. Хаџи Тома га је за кратко време излечио: устима је исисавао гној из Милошеве ране.

Изгледа да је једно време у Београду радило више видара и ранарника, јер Вук каже да су често „долазили болесни људи из даљнијех нахија да траже у Београду лекара код љекара, и по неколико дана бавили су се у нахијској кући“. Лекарима су за лекове и лечење плаћали.

Једини „хируршки прибор“ ових народних видара били су ножић (бритва) и прсти, а дезинфекционо средство ракија и вино, раствор соли (шалитре) и вода разних трава. На рану се стављао мелем направљен од трава или чега другог. Ракија је служила и за неку врсту наркозе, а очишћене или зашивене ране чврсто су стезане ланеним платном. Ране су испиране по неколико пута на дан, а завој је редовно мењан. Иако су радили прстима и најобичнијим ножићем добро наоштреним на тошцу, видари су настојали да рана буде одржавана у што чистијем стању. Рањеницима нису допуштали да пију воду, а ракије су им давали колико су хтели, тако да су од ње првих дана били у сталној несвестици. За то време видари су чачкали по ранама, тражили гној и вршили свакојаке операције, а да рањеници нису давали од себе знаке никаквог бола.

Прва брига видарева била је да рана зарасте. Код свежих рана од ножа и сабље тај им је посао лакше успевао. Комад отсечене коже или меса, ако је и на најтањој нити висисо с ране, најпре би дезинфиковали, а онда вратили на старо место, намазали рану мелемом и чврсто је завинили. Теже је било код рана од пушчаног зрна или кумбаре. Код великих рана од кумбаре утесали би меке делове, да би рану бар унеколико смањили, и притом су је мазали некаким житким мелемом. Ако би она ипак загнојила, онда би бадали ножић у свако мекано место где би под прстом

осетили да има гноја. У сваки рез стављали су фитиље намазане мелемом, низ које се педио гној. Дубоке ране, нарочито на прсима, испиране су белим вином. У рану се, пошто се извади куршум, уливало бело вино и тада би видар дрмусао рањеника као да муња буре и изливао би из њега вино помешано с крвљу. Вино се уливало и рањеник „муњао“ све док из ране не би потекло само вино, без крви.

Ране на трбуху ушиване су на врло оригиналан начин. За „ушивање“ узимана је буба клештавац (јеленак). Бубу би прислонили на расечено место, тако да она својим кљештима стисне обе стране рана, па би је затим пресекли „по танкоме“. Ако је рез био

дужи, ставили би више буба. Њихова кљешта држала су рану док не би зарасла. Све су ово била средства која су у већини случајева помагала. Међутим, код рана на трбуху где су била оштећена и црева видари су употребљавали један чудан лек из средњовековних „врачебника“. Они би давали рањенику 20 — 30 зрна печеног теста на дан, „која се умесе кодик орах“, у којима је уперено и зечјих длака, „да би те длаке дошавши до ране у цреву зачепиле рупу, као што би се грлић на боци зачепио вуном“. То је рањено у намери да оно што пролази кроз црева не би пробило у трбушину дупљу. Ту су се видари држали правила да рану не затварају док се не увере да је црево зарасло.

Било је видара који су неobiчно вешто намештали сломљене кости на рукама и ногама. Нарочито је био познат неки видар из Пожаревачке нахије. Он је при намештању кости употребљавао непомичан, тврди завој, да би оштећени део тела за извесно време учинио непокретним. Такав завој при преломима почео се у научној медицини употребљавати тек у другој половини прошлог века.

Народни видари за време устанка помагали су рањеним српским ратницима колико је било у њиховој моћи. Неки су били под платом, али највећи део радило је без икакве награде. Многи од њих и сами су били ратници, те би тако већ на бојном пољу притекли упомоћ својим рањеним друговима.

Било је видара који су неobiчно вешто намештали сломљене кости на рукама и ногама. Нарочито је био познат неки видар из Пожаревачке нахије. Он је при намештању кости употребљавао непомичан, тврди завој, да би оштећени део тела за извесно време учинио непокретним. Такав завој при преломима почео се у научној медицини употребљавати тек у другој половини прошлог века.

Народни видари за време устанка помагали су рањеним српским ратницима колико је било у њиховој моћи. Неки су били под платом, али највећи део радило је без икакве награде. Многи од њих и сами су били ратници, те би тако већ на бојном пољу притекли упомоћ својим рањеним друговима.

Народни видари за време устанка помагали су рањеним српским ратницима колико је било у њиховој моћи. Неки су били под платом, али највећи део радило је без икакве награде. Многи од њих и сами су били ратници, те би тако већ на бојном пољу притекли упомоћ својим рањеним друговима.

Народни видари за време устанка помагали су рањеним српским ратницима колико је било у њиховој моћи. Неки су били под платом, али највећи део радило је без икакве награде. Многи од њих и сами су били ратници, те би тако већ на бојном пољу притекли упомоћ својим рањеним друговима.

Народни видари за време устанка помагали су рањеним српским ратницима колико је било у њиховој моћи. Неки су били под платом, али највећи део радило је без икакве награде. Многи од њих и сами су били ратници, те би тако већ на бојном пољу притекли упомоћ својим рањеним друговима.

Народни видари за време устанка помагали су рањеним српским ратницима колико је било у њиховој моћи. Неки су били под платом, али највећи део радило је без икакве награде. Многи од њих и сами су били ратници, те би тако већ на бојном пољу притекли упомоћ својим рањеним друговима.

дужи, ставили би више буба. Њихова кљешта држала су рану док не би зарасла.

Све су ово била средства која су у већини случајева помагала. Међутим, код рана на трбуху где су била оштећена и црева видари су употребљавали један чудан лек из средњовековних „врачебника“. Они би давали рањенику 20 — 30 зрна печеног теста на дан, „која се умесе кодик орах“, у којима је уперено и зечјих длака, „да би те длаке дошавши до ране у цреву зачепиле рупу, као што би се грлић на боци зачепио вуном“. То је рањено у намери да оно што пролази кроз црева не би пробило у трбушину дупљу. Ту су се видари држали правила да рану не затварају док се не увере да је црево зарасло.

Било је видара који су неobiчно вешто намештали сломљене кости на рукама и ногама. Нарочито је био познат неки видар из Пожаревачке нахије. Он је при намештању кости употребљавао непомичан, тврди завој, да би оштећени део тела за извесно време учинио непокретним. Такав завој при преломима почео се у научној медицини употребљавати тек у другој половини прошлог века.

Народни видари за време устанка помагали су рањеним српским ратницима колико је било у њиховој моћи. Неки су били под платом, али највећи део радило је без икакве награде. Многи од њих и сами су били ратници, те би тако већ на бојном пољу притекли упомоћ својим рањеним друговима.

Народни видари за време устанка помагали су рањеним српским ратницима колико је било у њиховој моћи. Неки су били под платом, али највећи део радило је без икакве награде. Многи од њих и сами су били ратници, те би тако већ на бојном пољу притекли упомоћ својим рањеним друговима.

Народни видари за време устанка помагали су рањеним српским ратницима колико је било у њиховој моћи. Неки су били под платом, али највећи део радило је без икакве награде. Многи од њих и сами су били ратници, те би тако већ на бојном пољу притекли упомоћ својим рањеним друговима.

Народни видари за време устанка помагали су рањеним српским ратницима колико је било у њиховој моћи. Неки су били под платом, али највећи део радило је без икакве награде. Многи од њих и сами су били ратници, те би тако већ на бојном пољу притекли упомоћ својим рањеним друговима.

Народни видари за време устанка помагали су рањеним српским ратницима колико је било у њиховој моћи. Неки су били под платом, али највећи део радило је без икакве награде. Многи од њих и сами су били ратници, те би тако већ на бојном пољу притекли упомоћ својим рањеним друговима.

Народни видари за време устанка помагали су рањеним српским ратницима колико је било у њиховој моћи. Неки су били под платом, али највећи део радило је без икакве награде. Многи од њих и сами су били ратници, те би тако већ на бојном пољу притекли упомоћ својим рањеним друговима.

Народни видари за време устанка помагали су рањеним српским ратницима колико је било у њиховој моћи. Неки су били под платом, али највећи део радило је без икакве награде. Многи од њих и сами су били ратници, те би тако већ на бојном пољу притекли упомоћ својим рањеним друговима.

Народни видари за време устанка помагали су рањеним српским ратницима колико је било у њиховој моћи. Неки су били под платом, али највећи део радило је без икакве награде. Многи од њих и сами су били ратници, те би тако већ на бојном пољу притекли упомоћ својим рањеним друговима.

30 НАЧИНА ЗА СПРЕМАЊЕ ЧАЈА

Чај се пије у целом свету. Он је на цени чак и у земљама у којима владају врућине и где се такође пију и вино и црна кафа. Али, свака земља има свој посебан начин за спремање чаја.

Арабљани, на пример, воле да чај добро зашећере и оставе да се кува истих више часова. Пре него што ће га пити, они пуште да се чај претвори у неку арсту сирупа.

Тибетанци, код којих је чај сасвим обично пиће, још су оригиналнији у том погледу. Пошто оставе да чај врн у току једног часа, они га мешају са сољу и маслом или млеком.

Што се тиче Руса, њихов самовај претходник је данашњег електричног чајника. Они у чај сипају рум или, као и ми, стављају лимун. У Бордоу, познатом по добром француском вину, пије се чај у којој је претходно стављено мало старој вина и шећера. У Енглеској и Америци чај се пије с млеком.

На Далеком Истоку влада са свим другим укусу и у погледу употребе чаја. Тако, Кинези имају обичај да потопе у чај петелке од јасмина или камелија... У јапанским школама чај и данас уче како треба спремати и пити чај. За ту вештину постоје посебна правила.

Неки мандарин Ли-Жи, који је живео неких 800 година пре наше ере, издао је уџбеник у коме се обрађује ово питање. На првој страни ове књиге, чија су слова насликана на свиљу, стоји између осталог: „Чај је у првом реду пиће добро васпитаних људи који су у стању да господаре собом“. Према неписаним правилима гостопримства, чај је прва понуда којом Кинези почасте своје госте. Пије се из малих шољица, које треба држати обема рукама. То што се шољица држи обема рукама има свој дубљи смисао, јер за то време гост не може да употреби руке ништа друго, а то значи да има пуно поверење у свог домаћина. Пити чај једном руком претстављало би крајњу неучтивост.

Чак и у време Ли-Жија чај је био стародревно пиће. Према једној легенди, већ је цар Шен-Нунг, који је владао отприлике 2700 година пре наше ере, радио пио чај. Међутим, неки научници сматрају да је појава чаја у Кини новијег датума. Прича се да је чај у шупљој трсици донео у Кину неки индиски калуђер, и то за време династије Хана, што значи у првом или другом веку наше ере.

У почетку је чај сматран за лековиту траву и тек у VI веку постао је народно пиће. Међутим, требало је чекати још хиљаду година да би он стигао до Европљана. Венецијански морнар Жан Батист Ремуззо први је упознао своје земљаке са овим налитком. Нешто доцније, очараним особинама свог чудотворног пића, Венецијанци су решили да успоставе трговину овим артиклом.

Сами Кинези имају ни мање ни више него педесет врста ове биљке. По њиховом рачуну, најбољи је онај чај који упија јутарње или вечерње зраке сунца, а налази се у сенци за време најјаче врућине. Они чај затворе у кутије и тако га оставе да „надође“. На свакој кутији забележена је година жетве, а кутије у којима је сасвим стари чај отварају се само у нарочитим приликама. Велик је број породица у Кини и Јапану које чувају овакве кутије с разним врстама ретких и скупоцених чајева. Оне се чувају за „блажену старост“ јер по њиховом мишљењу само су старији у стању да потпуно уживају у укусу и аромима ове дивне биљке.

КИПАР и његова историја

Мало је које острво имало тако богату и бурну историју као Кипар. Зато што се налази на среднокрајним многих важних водених путева, он је често био жртва освајачких подухвата. Прошло је више од тридесет векова од његовог првог освајања, а он ни данас не припада држави чији га народ насељава.

Градске улице и села на Кипру имају два сасвим различита живота. Док су прве бучне, са сјајним изложима пуних скупоцене робе, у селима се и даље живи на патријархалан начин, а земља се обрађује примитивним справама.

Највеће насеље на Кипру је Фамагуста, за коју је један путописац из 14 века рекао да је најбогатији град на свету. Легенда каже да је њом негда господарни неки неизмерно богати принц, чији су гости служени само из златних тањира украшених драгим камењем.

Славни дани Фамагусте завршили су се 1372 године. Под млетачком окупацијом срушене су многе старе, велелепне грађевине, а петнаест метара високи зид, који је оп-

ро, за кога многи тврде да је био узор Шекспиру приликом изграђивања Отеловог лика.

Кипар има око пола милиона становника. Ако се не узме у обзир 80.000 житеља турског порекла и незнатан број других мањина, целокупно становништво чине Грци.

Сеоско становништво, поред рибарства, бави се највише пољопривредом, чији су производи надалеко чувени. Поред грозђа, од кога се прави познато кипарско вино, то су лимун, рошчић и други воћарски и повртарски производи.

Људи су благе нарави и веома вредни. На острву још живе приче о прошлим временима, а фолклор је потпуно задржао грчке националне одлике. Сваке године на Кипру се одржава велика свечаност цвећа, којом се прославља долазак пролећа. На тај дан стотине девојака обучених у стародревну грчку ношњу пролазе улицама и играју игре од пре 2000 година.

Кипар се налази 75 километара јужно од Турске, око 100 километара западно од Сирије, севернојсконо од Египта и пред вратима важног поморског пута кроз Суец. Британци су заузели Кипар 1878 године и отада је он њихова колонија.

ПОТРЕБА МАСКЕ КОД РАЗНИХ НАРОДА

Познато је да маске употребљавају сви народи на свету; и цивилизовани и културно заостали, али у разне сврхе. Маске су различите код свих народа а облици су им толико разноврсни да то јасно показује да оне нису постале одједном и на једном месту као изум појединца, него да су добијале облик у току више векова.

Цивилизовани народи употребљавају маске ради забаве. Тако су познате карневалске свечаности са маскама, а осим тога маскама се служе и глумци у позоришту и на филму. Заостали народи употребљавају маске при разним церемонијама, углавном религиозног карактера. Разни чаробњаци и поглавике када стављају маске они желе да на тај начин умилостиве разне природне силе у које верују. Они су убеђени да ће маска учинити онога који је носи сличним неком божанству. Тако неке маске повезују стас, лице им је некад лепо, а некад толико ружно да изазива страх. Код заосталих урођеника носилац маске постаје дух или божанство.

Неки народи у забавном крају Африке употребљавају маске не само при религиозним и магичким церемонијама, него када приређују ратне игре и на састанима разних тајанствених удружења. Маске употребљавају и чаробњаци за време док „лече“ болесника. У Тибету су маске део будистичког ритуала. Тамо се у храмовима приређују игре у част нове и ради истеривања демона старе године. У тим играма будистички калуђери претстављају богове и демоне Индијанци из племена Ирокеза, у Северној Америци, играју под маска-

ма да би отерали эле духове, који, по њиховом веровању, доносе њиховим селима невољу, болест и друге невоље. При тим играма они носе маске са исцрпним лицима и праве паклену ларму. На Целону се маске носе на традиционалним играма ради „лечења“ болесника. Сингалези, становници са Целона, сматрају да њаволи изазивају болести, па због тога „лечење“ врши играч који носи маску њавола. За то време стално лупају бубњевци. На крају игре играч пада и односе га као мртвог. То је знак да је њаво из болесника прешао у њега. На Јави се носе маске које претстављају разне личности из индских епикова Махабарата и Рамајана. Јавани, Индијанци из Мексика, употребљавају маску која се носи на затиљку и само делимично покрива лице. Они маску употребљавају приликом такозване паскела игре у којој се претставља лов на дивљак. Дивљак претстављају маскирани играчи. Уз пратићу бубња и свираче они имитирају покрете дивљачи за време јела, затим док њуши ваздух и док бежи.

ЖИВОТЊИЦЕ КАО СЕЈАЧИ

III природа често показује праву генијалност кад је у питању одржање врсте. Многи инстинкти усмерени су у том правцу, а и многе животиње несвесно чине природи ту услугу. Има за то безброј примера, од којих ћемо навести само неколико најзанимљивијих.

Сви знамо да се биљке размножавају на тај начин што семе, које испадне из зрелог плода на земљу, почне да кми ја под извесним повољним условима. Разношење семена врши се на неколико начина. Најпре, ту је вода. Кишна бујина понесе зрно и успут, ако падне на погодном месту, оно проклија и тако израсте нова биљка. Корална острва имају палмове шуме захваљујући томе што је море донело неки кокосов орах са најближе обале. Затим, ту је и ветар. Он семенике разних биљака просто сеје равницом и шумом и тако га распростире на све стране.

Од свих сејача човек је ипак највећи. Он се разликује од осталих тиме што то сејање обавља свесно, и то само оних биљака од којих има неке користи. Но, и разне животињске врсте веома успеш-

но врше овај посао. Оне преносе семе на све стране и служе природи као нека врста „трговачких путника“. И не само што преносе робу, већ је и побољшавају, тако да она на месту сејања дође у бољем стању него кад је пошла на пут.

Животиње преносе семенике обично на ногама. Дарвин је једном извршио овакав оглед. У земљу која је била чиста од сваког семена ставио је комадић сасушеног блата с неке једне пределе. После извесног времена, нашао је у тој земљи 81 врсту разних семенца. То је поновио и е блатом с ноге једне дивље патке и добио преко сто врста семенца. Замислите сад чапљу или роду, која цело лето проведе по разних баруштинама, а ујесен одлети стотинама километара далеко. Колико је семеники разних биљака отишло на тај начин одавде за Африку, или одавде к нама дошло!

Наравно, то не иде увек тако просто и лако. Многа зрна неће наћи погодно тле, па неће ни изнићи, док ће друга иструнути, промрзнута или ће их појести птице. Али, ако се узме у обзир да хиљаде птица готово свакодневно разно-

се семенике, јасно је да добар део тих „пошиљки“ мора да проклија. Поред тога, постоје и „специјалне“ пошиљке. Птице не преносе зрна само ногама, већ и у „затвореним врећама“, у свом стомаку. Органи за варење код птица веома су једноставни, тако да многа зрна излазе из њих неопштењена, па чак и много погоднија за клијање. Већ одавно, на-

пример, енглески земљорадници подижу живу ограду око својих имања на тај начин што дају ћуранима да једу глогине и после из њиховог измета узимају кошпице и сеју. Тако посејан глог много брже расте.

Занимљиво је и размножавање биљног паразита имеле. Има једна птица која необично воли имеле. Пошто је имела лепљива, птица после јела обично брише кљуном о неку грану. Како је птичији кљуном тврди, он мало задере кору и остави унутра семе имеле. То семе убрзо пусти корен и — добила смо нову имелу.

И глодари су добри „сејачи“. Веверице спреме себи зимницу на тај начин што преко лета закопавају у земљу орахе и лешнике. Кад дође зима, оне нису у стању да се сете свих места. Под утицајем влаге и топлоте, лешник или орах упротеће исклија и тако добијамо нове биљке.

ВЕРОВАТИ

Имају не...

СПОМЕНИК ЈЕДНЕ ГРЧАРКЕ
На гробу једне грчарке из Честера, у Енглеској, налази се надгробни споменик са овим натписом: „Испод овог камена лежи Катарина Греј претворена сада у беживотан комад иловаче. Ко зна, можда ће после низа година она поново бити у својој радњи у облику неког земљаног кричага или чиније“.

„ДА НАДМУДРИ БАВОЛА“
У Верјану, у Енглеској, налази се једна кућа необичног облика. Наиме, читав зграда и све одаје у њој потпуно су округле. Кућа је грађена пре пет векова кад је у Енглеској сујеверје било необично развијено. Између осталог, постојало је веровање да се ђаво крије по угловима соба и да одатле излази да би људима чинио разне пакости. Због тога је сопственик ове необичне куће наредно да му се сазида округла зграда „да ђаво не би у њој имао где да се сакрије“.

ПАМЋЕЊЕ ЕРАЗМА РОТЕРДАМСКОГ
Еразмо Ротердамски (1469 — 1536), један од највећих хуманиста из доба ренесансе и аутор познатог списа „Похвала глупости, имао је необично добро памћење.

Још као једанаестогодишњи дечак Еразмо Ротердамски знао је напамет сва Хорацијева и Теренцијева дела у којима има приближно око 150.000 речи.

ДОК НЕ ОСЕДИ...
У племену Хоа, на Мадагаскару, мужеви се разводе од својих жена веома лако, понекад чак без иједне речи. Наиме, довољно је да муж пружи својој жени једну белу палицу за поштапање и да јој тиме да на знање да треба да оде, и то не само из његове куће већ и из села. Прогнана жена не сме да се врати у село све док њена коса не постане бела као штап који јој је муж дао.

ПЕТНАЕСТОГОДИШЊИ КАПЕТАН
Јошуа Бернеј (1759—1818) био је син једног енглеског поморца. Како је још у трећој години остао без мајке, отац га је стално водио са собом на сва путовања. Тако је мали Јошуа од најранијег детињства живео међу морнарима и

РИБЕ — СИРОЧИЋИ
Рибе лососи долазе на свет као сирочићи, а умиру без потомства. Наиме, одрасле рибе утину чим положе икру, и то пре него што се млади излегу, тако да се две генерације лососа никад не сустигну.

ВАТРА КАО СУДИЈА
У индиском племену Корави сви правни сукоби решавају се — у кухињи. О-

бе паричне странке ставе на огњиште по један суд и сте величине у коме се налази принач потопљен у води. Парницу добије онај у чијем котлићу пре узаври живео међу морнарима и

Предвиђање земљотреса

Годинама су научници узалуд покушавали да нађу начин на који би земљотреси могли да се предвиде или, боље рећи, да се помоћу апарата осете још у самом почетку, пре но што достигну врхунац, кад је спасавање углавном безнадежно. Но, изгледа да се најзад дошло до позитивних резултата. Сеизмолози Сједињених Америчких Држава начинили су и већ испробали два нова апарата за предвиђање потребе Земљине коре. Један од њих назван је „сеизмолошко звоно“, а други „нагибомер“.

Трећи апарат, за који се верује да ће моћи да даје још подробнија предвиђања, претставља направу за мерење Земљиног напона. Он се још налази у изградњи. Сеизмолошко звоно показало се као корисно приликом катастрофе новембра месеца прошле године, кад је велики подморски земљотрес изазвао веома снажно таласање воде на крајњем западу Тихог Океана. Међутим, „звоно“ је још у самом почетку регистровало овај тектонски поремећај и указало на опасност. Захваљујући томе, научници су утврдили која ће насеља бити угрожена, и то неколико часова пре но што су славити таласи јурнули на Хавајска Острва и острво Мидвеј. Становништво је у правни час обавештено да се несрећа приближава, па се на време повукло у брда. Тако су спасени многи људски животи.

Док се „звоно“ користи ако опасност долази с мора, нагибомер служи за посматрања непосредних промена у Земљиној кори. Он је осетљив и на сасвим незнатна „микроскопски“ ситна сеизмолошка бележења, која могу да претскажу катастрофалне поремећаје још пре но што се они догоде.

Ако се постигну добри резултати и с трећом направом, на чијем се усавршавању сада ради, она ће бити у стању да сигнализира сваки притисак у Земљиној кори, који у ствари претходи самом поремећају тла. Она треба да означава не само где ће се и кад земљотрес догодити, већ и ко је ће бити жачине. Померања у Земљи одигравају се обично на петнаест километара испод њене површине, дуж усправних или водоравних пукотина које могу бити дуге чак и по више стотина километара. За време велике катастрофе на Аљасци 1899 године, спуштање пространих блокова изнело је преко четрнаест метара, док је земљотрес у Сан Франциску 1906 изазвао померање блокова које је изнело шест метара.

Земљотреси се догађају у свим крајевима света и сваке године проузрокују велику материјалну штету. Ако је штета немогућно избећи, научници се труде да спасу бар људске животе проналажењем сигурних направа које ће моћи на време да обавесте становништво да се повуче из кућа и нађе се што даље од главног правца земљотреса.

КАД ЧИЈЕ БИЛО ШИБИЦА...

Хоћемо да запалимо цигарету или да потпалимо ветру у пећи. Ништа лакше од тога! Креснућемо шибицу или упаљач и ватра је ту. Ово радимо аутоматски, без размисања, као да је то нешто најпростије и најприродније на свету. Не помишљамо притом како је некад био велики проблем запалити ватру, то моћно

штапом од веома тврдог дрвета брзим покретима напред и назад дуби у њој узан олуку. После дуготрајних напора, у олуку се накупи струјотина од дрвета, која се услед сталног трења уквари. Сад је довољно ставити на то место мало суве траве или трупа па да се они запале. На сличан начин пале ватру Црнци у Африци и Индијанци у Америци, па и неки народи Индије и Полинезије.

Неки народи знају и за разне помоћне направе којима се олакшава и убрзава овај иначе тежак и спор посао. Ескимци, који такође на овај начин пале ватру, врте вертикални штапић помоћу канана који је око њега двапут омотан, а горњи део штапића увуку у комад издубљеног дрвета који држе у зубима. Слично поступају и неки становници Аљаске. Они горњи део штапића придржавају левом руком, а врте га десном, и то помоћу лука чију су тетиву омотали око штапића.

Веома распрострањен начин добијања ватре био је некад ударање двају комада гвоздене руде пирита, или пирита и кремена. Варницама које се овако добију може се запалити труд или сува трава. Уместо камена доцније се употребљавало гвожђе, па је тако пронађено огњице. Оно је у Европи и Азији заменило друге начине паљења ватре и одржало се све до проналаaska шибица, па се и данас понегде може срести.

Примитивни начини паљења ватре захтевали су много напора и вештине, па зато није никакво чудо што су људи много пазили да им се ватра не угаси. Они су радије прелазили десетине километара да би од суседа позајмили ватру него да је сами праве. Осим тога, тежкоћа с којом примитивни човек пали ватру учинила је да се овај начин почне сматрати као верски обред. Иначе, сама ватра била је још од давнина обожавана. Готово сви народи поштовали су ватру, а неки су имали богове или богиње заштитнике ватре. Из грчке митологије позната је прича о Прометеју, који је, према предању, донео људима ватру с неба. Зато га је сујевернији Зевс, који није хтео да и људи дођу до овог моћног оружја, приковао за стену. По једној другој легенди, Прометеј је и створио човека, али га није могао оживети све док није скинуо с неба ватру и ставио му је у груди.

Из овога се види колико су велику важност стари народи придавали ватри, једном од најмоћнијих средстава које човек има у борби с природом.

оружје у рукама човека које му је омогућило — можда више од сваког другог — да достигне данашњи степен цивилизације.

Између много хиљада животињских врста које живе на земљи, једини човек уме да се служи ватром, да је производи и да је одржава. Ма колико примитивна била нека људска заједница, она зна за ватру и служи се њом. За њу су знали и наши најдањији преци. Али, они нису долазили до ватре на тако лак начин као ми данас. Свакако да је првом ватром људе снабдео гром који је запалио неко дрво. Једном запаљену, ватру није било тешко одржавати, али је за то била потребна велика пажња. Готово свуда бригу око одржавања ватре водиле су жене, и то им је била једна од најважнијих дужности. Остатак овог прастарог обичаја налазимо у античком Риму, у коме је стално одржавана ватра у храму Весте, богиње домаћег огњишта. Нарочите свештеннице, весталке, бделе су и дану и ноћу над овом ватром.

Мало помало, примитивни човек научио је и да производи ватру. Како је он то чинио? На исти начин на који то и данас чине нека примитивна племена. Зими трљамо друге за их загрејемо, јер се трењем ствара топлота. Ово је одавно запажено, па је трење дослужило за добијање ватре. Обично се тару два комада сувог дрвета, Урођеници у Океанији то раде мало другачије. Положи се на земљу паличица од меког дрвета и придржава се коленима, па се једним, при врху замишљеним, доде.

ВУЧКО
WALT DISNEY'S

ТВОЈ СИН НАМ ЈЕ РЕКАО ЗА ГОЗБУ! ЕВО НАС!

АЛИ, ЈА НИСАМ ВАС ЗВАО!

МЕНИ ШАЛУ! ПОЗИВ ЈЕ ПОЗИВ!

СТА? ШТА?

ПОСТАВЉЕНО ЈЕ ЗА ТРОЈИЦУ! ЈА ТУ ОВАЕ...

А ЈА ОВАЕ!

НЕ СЕДАЈТЕ! СВЕ РЕТЕ МИ ПОКВАРИТИ!

ДОБИ САМО ДА ПОГМЕДАШ! ИЗНЕНАДИТЕШ СЕ КОЛИКО СЕ МОЈ ТАТА ПРОМЕНИО!

ТАКО...?

ЗАР ЈЕ ГОЗБА ВЕЋ ГОТОВА, ТАТИЦЕ?

ПРЕ ИЗГЛЕДА ДА ТЕК САД ПОЧИЊЕ

КРАЈ

ЧИЈИ ЈЕ ОВО ЖИВОТНОСТ?

Испричајемо вам животине једног нашег познатог приповедача. Према томе, на коме се месту у биографији сетите о коме је реч, видеће се ваше знање из књижевности. Читајте пажљиво:

Био је приповедач и лекар. Рођен је у Шапцу 1 маја 1851 године, а умро у Београду 28 децембра 1890 године. Најпре је свршио права у Београду, а затим медицину у Берлину и то као државни питомац. За време ратова 1876 до 1878 прекинуо је студије и као помоћни лекар радио је у Дринској и Тимочкој дивизији.

Ако се нисте сетили, читајте даље. Написао је више стручних радова из области медицине и природних наука. Као лекар најпре је служио у Београдском округу, а затим је био и на другим положајима. Именован је и за санитетског потпуковника.

Можда се још нисте сетили о коме је реч? Ако нисте, читајте до краја.

Иако је одрастао у књижевној средини, почео је да пише тек као зрео човек. Написао је релативно мали број приповедака, али су све изванредно успешне. Хаљен је и од савремених критичара, а и касније. Многo је преводен и на стране језике. Најпознатије су му приче: Први пут с оцем на јутрењу, У добри час хајдучи, На бунару, Вергер, Све ће то народ позлатити и Школска икона.

Ако се ни сад нисте сетили, дајемо вам одговор.

(Читавајте већ дц)

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

ПОСЛЕДИЦЕ АТОМСКОГ ЗРАЧЕЊА

Какве последице настају код људи који су се нашли у сфери дејства атомске бомбе, детаљно је проучила једна америчка комисија за атомску енергију. Осам година испитивани су Јапанци који су 1945 боравили у Хиросими и Нагасакију, у непосредној близини средишта експлозија првих атомских бомби. Дошло се при томе до веома занимљивих запажања. Прегледом 70.000 дечијих родитеља који су били изложени атомском зрачењу утврђено је да она више нагињу различитим ненормалностима него остала деца. Код свих лица која су се налазила два километра далеко од средишта атомске експлозије проценат обољења од леукемије знатно је већи него код осталих. И, уопште, смртност људи захваћених атомским зрачењем била је нешто већа од просечне.

БРЗИНА РАШЋЕЊА КОСЕ И БРАДЕ

Често се може чути мишљење да брада брже расте него коса. То, међутим, није тачно. Температура не утиче ни најмање на брзину њеног раста, јер је оно потпуно независно од спољних утицаја. Длаке у бради расту просечно 13 милиметара за један месец. Исто тако, утврђено је да коса за 100 дана порасте отприлике 25 милиметара. После тога настаје краћи застој. За то време неке длаке испадну а нове израсту, уколико не наступи јаче опадање косе.

ПОДВОДНА ЕЛИСА — ПОКРЕТНА ПОМОЋУ ПЕДАЛА

Водени спортови богате се сваке године великим бројем проналазака. Један од најновијих јесте апарат са елисом која се покреће помоћу педала. Она пливачу омогућава да се креће како на воденој површини, тако и под водом. Овај апарат има две елисе: једна, чија се осовина налази у продужетку осовине самог апарата и служи за кретање. Сам апарат приврсти се на леђа пливача, који онда чини покрете као да вози бицикл. Притом он по жељи ставља у покрет једну или другу елису. „Аквaped“, како је названа ова направа, конструисан је углавном за потребе подводних ловаца. Он има знатне

предности над досад опште усвојеним средством за подводно пливање, — гуменим перајем. Једна од њих састоји се у великој брзини којом се пливач креће помоћу „аквapeda“.

И НЕМАЧКА ИМА КРИВУ КУЛУ

Не постоји крива кула само у Пизи, већ и у немачкој варошици Даузену, близу Емса, недалеко од француске границе. У Средњем веку Даузену, као и већина ондашњих градова, био је опашан зидом на коме је било седам кула. Између две куле налазила се главна капија. Кад су доцније срушени зид и једна кула капије, друга је почела да се нагиње. То се још више појачало кад је за време Наполеона сруштен ниво улице. Последњих година кула се већ толико нагла да је општинска власт решила да сруши горња три метра, да би на тај начин избегла њено стропштавање.

ОДБРАНА ОД МОЉАЦА

Недавно је пронађен неки прах који кад се помеша с водом у којој се пере или испира рубље штити ово од мољаца. Нов прах направљен је на бази ди-ди-тија. Према мишљењу стручњака, он је у стању да штити вунено рубље и тепихе у току од једне године само с једним прањем.

КЛЕШТА ЗА ХВАТАЊЕ МАЛИХ ШРАФОВА

Постављање и увртање енђушних шрафова, какви се употребљавају, на пример, у часовничарском послу, изискују употребу нарочитих клешта. Међутим, један француски часовничар конструисао је нарочиту алатку, која по свом изгледу потсећа на налив-перо или патент-оловку. Притиском на дугме које се налази на горњем крају ове алатке, из њеног другог краја излазе три танке челичне нити, савијене на крају у облику малих кукица. Оне се одмах размакну једна од друге, тако да потсећају на прсте раширене шаке, спремне да зграбе свој плен. Чим престане притисак на дугме ове челичне нити аутоматски се увлаче у цев и чврсто хватају шраф својим кукицама, а онда га није тешко поставити на одређено место.

ЛИМУЗИНА КОЈА СЕ ОТВАРА

Досад је било аутомобила с платненим кровом који се било аутоматски или на притисак дугмета, отварају, тј. чији се кров скупља. Сад је начињена лимузина са челичним кровом који се на притисак дугмета такође отвара. Кров клизне у задњи део, али притом нимало не смањује простор одређен за пртљаг.

ТРИЦИКЛ СА ПРОПЕЛЕРОМ

Недавно је начињен трицикл који се креће помоћу малог пропелера намештеног на задњој осовини. Пропелер покреће мали мотор. Овај трицикл може да се креће брзином од тридесет миља на час.

НАЈЈАЧА РАДИО-СТАНИЦА НА СВЕТУ

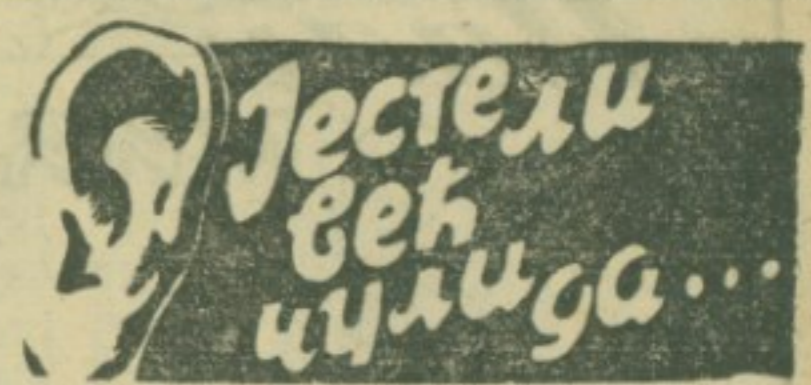
У држави Висконсин, у САД, подигнута је недавно на висини од хиљаду метара најјача радио-станција на свету. Неке од њених антена, које су хоризонтално положене, дугачке су два и по километра. Радио-станција је на кратким таласима и има снагу од 1.200.000 вати. Њене емисије могу да се чују без сметњи у било ком крају земљине кугле.

„ЗЛАТНА ГРОЗНИЦА“ У АЛЖИРУ

Недавно су листови донели вест да су у близини Орана откривена велика налазишта златносног песка. Утврђено је да једна тона песка садржи око пола килограма злата. То је највише досад познати проценат злата који се налази у овом облику у природном стању. Ове вести изазвали су праву „златну грозницу“ у Алжиру. Неколико стотина људи дошло је у овај крај у потрази за златом. Међутим, војници су блокирали златносна налазишта и забранили сваки приступ.

ОЛИМПИСКИ РЕКОРДЕР ИЗУМЕО НОВЕ СМУЧКЕ

Победник у слалому на прошлој Олимпијади Стен Ериксен изумео је нов тип смучки које су „брже“ од најбољих досадашњих за 25 одсто. Велика предност нових смучки је и у томе што их не треба мажети и што су знатно гинкије од ранијих. Одликују се и тиме што на својој клизећој површини, место једног, имају двадесет канала.

... пси такође оседе кад остаре. Додуше, њихова длака не постаје потпуно ... мали мотори који покрећу контролне уређаје једног модерног борбеног авиона на млазним погон развијају двоstrуку већу енергију од апарата на авиону браће Пајт.

бела, већ добије неку пепељасту нијансу. Пси почињу да седе око девете године.

... пет милиона смртних случајева и 100 милиона тешких и опасних обољења спречено је за последњих десет година захваљујући проналазку ди-ди-тија.

... стари Римљани нису знали за наочаре. Тврди се, мада то још није и историки доказано, да су се Старом веку кратковиди људи служили углавном драгим камењем које су стављали на око као што се данас ставља монокл.

... до данас је наука проучила и класификовала око 700 хиљада различитих врста инсеката. Од времена кад су научници почели да се баве проучавањем ове животинске врсте па до данас, њима није успело да потпуно истребе ниједну једину врсту инсеката-штеточина, мада су у борби против њих уке и по 137 килограма.

... уколико је острига старија, утолико је њено месо мекше и укусније.

... у Туркестану успевају дубенице ко-

них километара. Према томе, Сахара је око 38 пута већа од Југославије.

Усправно: 1) стаји метални новац; 2) врата полудрагог камена; 3) мочвара; 4) коњ; 5) место у Шумадији; 6) рудник у Истри; 7) обичај удруженог рада (мљок); 8) текућа вода; 11) нескупан; 13) град у Немачкој; 15) гунтула, мезеж; 17) прастар; 19) број; 20) име француског књижевника; 21) тешка амбалажа; 23) полет; 25) некадашња поланичка обавеза личног рада на изградњи путева или утврђења; 27) спајница; 29) место у Црногорском Приморју; 31) жота.

Усправно: 1) стаји метални новац; 2) врата полудрагог камена; 3) мочвара; 4) коњ; 5) место у Шумадији; 6) рудник у Истри; 7) обичај удруженог рада (мљок); 8) текућа вода; 11) нескупан; 13) град у Немачкој; 15) гунтула, мезеж; 17) прастар; 19) број; 20) име француског књижевника; 21) тешка амбалажа; 23) полет; 25) некадашња поланичка обавеза личног рада на изградњи путева или утврђења; 27) спајница; 29) место у Црногорском Приморју; 31) жота.

Водоравно: 1) наша планина; 5) острво у Пацифику; 7) острво у Јадранском Мору; 8) једно Нутшево дрво; 10) покус; 11) прилог; 12) зимзелено листо; 13) једрач с два јарбола; 14) слово латинице; 15) шарена птица из породице врапа; 16) натпис на омоту писма; 18) наша река; 19) женско име; 21) зелеста биљка чије се осушено лишће употребљава за пушење; 22) одречна речца; 24) носач; 25) гљиб; 28) мери за површину; 27) индустријска биљка; 28) мера за површину; 29) ваздушни брод дугуластог облика; 30) језеро у Кини; 32) табак.

Усправно: 1) стаји метални новац; 2) врата полудрагог камена; 3) мочвара; 4) коњ; 5) место у Шумадији; 6) рудник у Истри; 7) обичај удруженог рада (мљок); 8) текућа вода; 11) нескупан; 13) град у Немачкој; 15) гунтула, мезеж; 17) прастар; 19) број; 20) име француског књижевника; 21) тешка амбалажа; 23) полет; 25) некадашња поланичка обавеза личног рада на изградњи путева или утврђења; 27) спајница; 29) место у Црногорском Приморју; 31) жота.

Усправно: 1) стаји метални новац; 2) врата полудрагог камена; 3) мочвара; 4) коњ; 5) место у Шумадији; 6) рудник у Истри; 7) обичај удруженог рада (мљок); 8) текућа вода; 11) нескупан; 13) град у Немачкој; 15) гунтула, мезеж; 17) прастар; 19) број; 20) име француског књижевника; 21) тешка амбалажа; 23) полет; 25) некадашња поланичка обавеза личног рада на изградњи путева или утврђења; 27) спајница; 29) место у Црногорском Приморју; 31) жота.

Усправно: 1) стаји метални новац; 2) врата полудрагог камена; 3) мочвара; 4) коњ; 5) место у Шумадији; 6) рудник у Истри; 7) обичај удруженог рада (мљок); 8) текућа вода; 11) нескупан; 13) град у Немачкој; 15) гунтула, мезеж; 17) прастар; 19) број; 20) име француског књижевника; 21) тешка амбалажа; 23) полет; 25) некадашња поланичка обавеза личног рада на изградњи путева или утврђења; 27) спајница; 29) место у Црногорском Приморју; 31) жота.

Усправно: 1) стаји метални новац; 2) врата полудрагог камена; 3) мочвара; 4) коњ; 5) место у Шумадији; 6) рудник у Истри; 7) обичај удруженог рада (мљок); 8) текућа вода; 11) нескупан; 13) град у Немачкој; 15) гунтула, мезеж; 17) прастар; 19) број; 20) име француског књижевника; 21) тешка амбалажа; 23) полет; 25) некадашња поланичка обавеза личног рада на изградњи путева или утврђења; 27) спајница; 29) место у Црногорском Приморју; 31) жота.

Усправно: 1) стаји метални новац; 2) врата полудрагог камена; 3) мочвара; 4) коњ; 5) место у Шумадији; 6) рудник у Истри; 7) обичај удруженог рада (мљок); 8) текућа вода; 11) нескупан; 13) град у Немачкој; 15) гунтула, мезеж; 17) прастар; 19) број; 20) име француског књижевника; 21) тешка амбалажа; 23) полет; 25) некадашња поланичка обавеза личног рада на изградњи путева или утврђења; 27) спајница; 29) место у Црногорском Приморју; 31) жота.

Усправно: 1) стаји метални новац; 2) врата полудрагог камена; 3) мочвара; 4) коњ; 5) место у Шумадији; 6) рудник у Истри; 7) обичај удруженог рада (мљок); 8) текућа вода; 11) нескупан; 13) град у Немачкој; 15) гунтула, мезеж; 17) прастар; 19) број; 20) име француског књижевника; 21) тешка амбалажа; 23) полет; 25) некадашња поланичка обавеза личног рада на изградњи путева или утврђења; 27) спајница; 29) место у Црногорском Приморју; 31) жота.

Усправно: 1) стаји метални новац; 2) врата полудрагог камена; 3) мочвара; 4) коњ; 5) место у Шумадији; 6) рудник у Истри; 7) обичај удруженог рада (мљок); 8) текућа вода; 11) нескупан; 13) град у Немачкој; 15) гунтула, мезеж; 17) прастар; 19) број; 20) име француског књижевника; 21) тешка амбалажа; 23) полет; 25) некадашња поланичка обавеза личног рада на изградњи путева или утврђења; 27) спајница; 29) место у Црногорском Приморју; 31) жота.

Усправно: 1) стаји метални новац; 2) врата полудрагог камена; 3) мочвара; 4) коњ; 5) место у Шумадији; 6) рудник у Истри; 7) обичај удруженог рада (мљок); 8) текућа вода; 11) нескупан; 13) град у Немачкој; 15) гунтула, мезеж; 17) прастар; 19) број; 20) име француског књижевника; 21) тешка амбалажа; 23) полет; 25) некадашња поланичка обавеза личног рада на изградњи путева или утврђења; 27) спајница; 29) место у Црногорском Приморју; 31) жота.

Усправно: 1) стаји метални новац; 2) врата полудрагог камена; 3) мочвара; 4) коњ; 5) место у Шумадији; 6) рудник у Истри; 7) обичај удруженог рада (мљок); 8) текућа вода; 11) нескупан; 13) град у Немачкој; 15) гунтула, мезеж; 17) прастар; 19) број; 20) име француског књижевника; 21) тешка амбалажа; 23) полет; 25) некадашња поланичка обавеза личног рада на изградњи путева или утврђења; 27) спајница; 29) место у Црногорском Приморју; 31) жота.

Усправно: 1) стаји метални новац; 2) врата полудрагог камена; 3) мочвара; 4) коњ; 5) место у Шумадији; 6) рудник у Истри; 7) обичај удруженог рада (мљок); 8) текућа вода; 11) нескупан; 13) град у Немачкој; 15) гунтула, мезеж; 17) прастар; 19) број; 20) име француског књижевника; 21) тешка амбалажа; 23) полет; 25) некадашња поланичка обавеза личног рада на изградњи путева или утврђења; 27) спајница; 29) место у Црногорском Приморју; 31) жота.

Усправно: 1) стаји метални новац; 2) врата полудрагог камена; 3) мочвара; 4) коњ; 5) место у Шумадији; 6) рудник у Истри; 7) обичај удруженог рада (мљок); 8) текућа вода; 11) нескупан; 13) град у Немачкој; 15) гунтула, мезеж; 17) прастар; 19) број; 20) име француског књижевника; 21) тешка амбалажа; 23) полет; 25) некадашња поланичка обавеза личног рада на изградњи путева или утврђења; 27) спајница; 29) место у Црногорском Приморју; 31) жота.

КЛИМАТСКИ ПОЈАСЕВИ

Познато је да на Земљи постоје климатски појасеви који су настали због нарочитог нагиба Сунчевих зрака који падају на површину Земљине кугле. Постоје следећи појасеви: жарки или тропски појас, где се Сунце у подне налази тачно у зениту — над главом. Овај појас простире се од екватора до 23,5 степена северне и јужне ширине и граничи се са повратником. Два умерена појаса простире се од повратника до поларних кругова. Од поларних кругова до полова простире се поларни појасеви.

ДУБРОВАЧКА МОРНАРИЦА У 16 ВЕКУ

Крајем XV и почетком XVI века Дубровник је имао преко 300 бродова. У то време у свету није било познатије луке у коју нису залазили дубровачки бродови. Дубровачка република имала је тада 5.000 помораца. Уз сам Дубровник као метрополу истакали су се привредно и културно и друга места: Лопуд, Шипан, Слано и делови Мљета и Пељешца. Бродови Дубровачке републике у то време делили су се на три категорије. Највећи бродови који су припадали првој категорији, звали су се караке, у другу категорију долазили су галеони, бродови средње величине, а у трећу наве-мални бродови. Поред португалских, дубровачки бродоградитељи били су у то време најпознатији у свету, па су и другим народима градили бродове. Сама Дубровачка република имала је властита бродоградилница. Дубровачки бродови под именом аргоси ушли су и у речник енглеског језика и означавају „брод натоварен богатим теретом“.

У нашем народу у ранија времена постојали су многи разнолики свадбени обичаји, који су се и данас унеколико задржали. Један од њих су — мали и велики гости. Када по венчању прође недељу дана, онда младин отац дође у госте код свога зета и ту се сви заједнички веселе. Потом он одведе младу — своју ћерку — своје дому где она проведе недељу дана. После тога по њу долази свакар да је води натраг. То су мали гости. Велики гости се славе код пробе годину дана од венчања. Тада пријатељи иду једни другима у госте и седе по три дана. То се тек сматра као крај свадбе.

МАЛИ И ВЕЛИКИ ГОСТИ

У нашем народу у ранија времена постојали су многи разнолики свадбени обичаји, који су се и данас унеколико задржали. Један од њих су — мали и велики гости. Када по венчању прође недељу дана, онда младин отац дође у госте код свога зета и ту се сви заједнички веселе. Потом он одведе младу — своју ћерку — своје дому где она проведе недељу дана. После тога по њу долази свакар да је води натраг. То су мали гости. Велики гости се славе код пробе годину дана од венчања. Тада пријатељи иду једни другима у госте и седе по три дана. То се тек сматра као крај свадбе.

ЛЕСКА

Дрво леска спада у породицу ораха, јер и њен плод — лесини личи на орах и затворен је у љуску. Лесково дрво расте по шумама. Језгро је врло укусно и богато уљем, па се због тога многе сорте леске и гаје. Леска најбоље успева на снажној и осушењеној земљи, али добро роди и на лошијој земљи. Гаји се и на међама као жива ограда, а доста је има и на окрајцима шума. Као воћка леска може да живи око 30 година. Дрво јој је витко и жидаво, па се употребљава за обруче, поплет и разне плетарске производе.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

СЛОН И ВАГА

Један афрички истраживач, јашући на слону, стигао је до једне широке и дубоке реке. Ту се поставило питање: како да пребаци слона на другу обалу. Срећом, у близини се нашао неки трговац с неколико радника који се спремао да дереглију, која је стајала уз обалу, натовари циглом у да је превезе преко реке. Трговац је пристао да пребаци слона, али је тражио да му се за превоз плати по килограму. Међутим, он је имао при руци само једну маду вагу помоћу које се слон није могао измерити. Истраживач је ипак нашао начин како да измери слона. Како је то он учинио?

Ево како:

Истраживач је прво увео слона у дереглију и обележио линију до које је дереглија утонула у воду. Затим је слона извео на обалу и дереглију почео да говари циглом, све док вода није дошла до исте линије. Тако је сазнао којој количини цигала одговара

КОЛИКО ИМА СТРАНА?

Један човек прочитао је извесан број страна неке књиге. Да је прочитао 38 страна мање значило би да је прочитао једну трећину целе књиге, а кад прочита још 129 страна стигли је до две трећине књиге. Колико страна има та књига и колико је страна човек већ прочитао?

Ако не знате, рећи ћемо вам: књига има свега 501 страну, а тај човек прочитао је 205 страна.

КАКО СЕ МОЖЕ НАЦРТАТИ ОВА СЛИКА СЕ ДИЖУЋИ ОЛОВКУ С ХАРТИЈЕ И НЕ ПРЕЛАЗЕЊИ ОЛОВКОМ НИЈЕДНУ ЛИНИЈУ ДВАПУТ?

Ево како:

Размислите мало, а ако не знате, помоћи ћемо вам:

1) У број треба убацили само једну запету: 82.5.

2) 222 — 22 = 100

2

РЕШЕЊЕ УКРШТЕНИХ РЕЧИ

Водоравно: 1) Пала; 5) Галата; 7) кома; 8) Ири; 10) Елзда; 12) ал; 13) Рина; 15) Иси; 17) новац; 19) рак; 21) Дана; 22) Морана; 24) куле; 23) нити; 27) Емона; 28) Ал; 30) сажа; 32) ал; 34) Натал; 36) лед; 38) лика; 39) купина; 41) Дина.

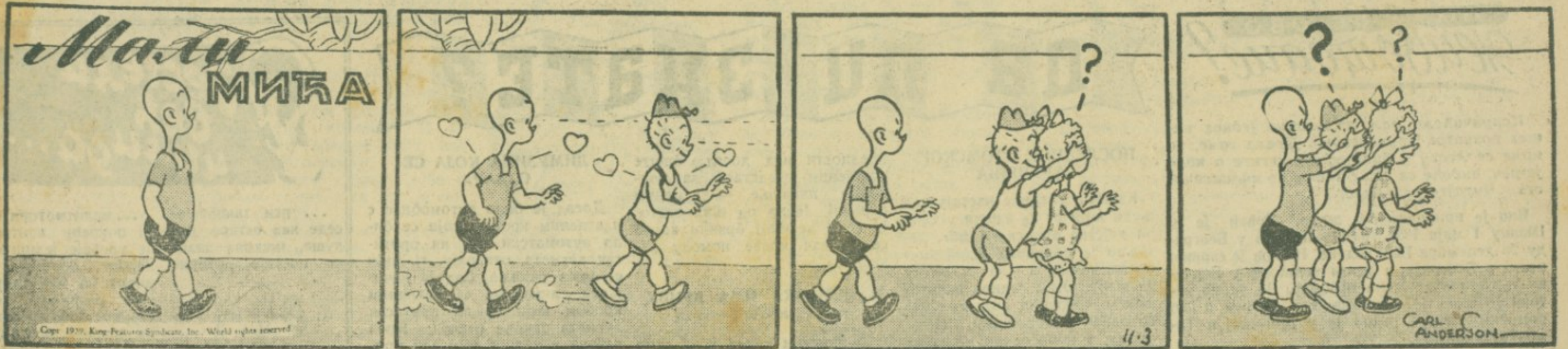
Усправно: 1) Памир; 2) Аладен; 3) ла; 4) ати; 5) гол; 6) ара; 7) кефир; 9) Илица; 11) анола; 14) авани; 16) салум; 18) Алатаи; 20) колос; 23) Ренак; 24) Кемал; 25) идила; 28) амалин; 31) Ати-на; 33) лиси; 35) Ака; 37) луга; 40) Ци.

Водоравно: 1) Пала; 5) Галата; 7) кома; 8) Ири; 10) Елзда; 12) ал; 13) Рина; 15) Иси; 17) новац; 19) рак; 21) Дана; 22) Морана; 24) куле; 23) нити; 27) Емона; 28) Ал; 30) сажа; 32) ал; 34) Натал; 36) лед; 38) лика; 39) купина; 41) Дина.

Усправно: 1) Памир; 2) Аладен; 3) ла; 4) ати; 5) гол; 6) ара; 7) кефир; 9) Илица; 11) анола; 14) авани; 16) салум; 18) Алатаи; 20) колос; 23) Ренак; 24) Кемал; 25) идила; 28) амалин; 31) Ати-на; 33) лиси; 35) Ака; 37) луга; 40) Ци.

Водоравно: 1) Пала; 5) Галата; 7) кома; 8) Ири; 10) Елзда; 12) ал; 13) Рина; 15) Иси; 17) новац; 19) рак; 21) Дана; 22) Морана; 24) куле; 23) нити; 27) Емона; 28) Ал; 30) сажа; 32) ал; 34) Натал; 36) лед; 38) лика; 39) купина; 41) Дина.

Усправно: 1) Памир; 2) Аладен; 3) ла; 4) ати; 5) гол; 6) ара; 7) кефир; 9) Илица; 11) анола; 14) авани; 16) салум; 18) Алатаи; 20) колос; 23) Ренак; 24) Кемал; 25) идила; 28) амалин; 31) Ати-на; 33) лиси; 35) Ака; 37) луга; 40) Ци.

Ква Ква!
УРЕЂИТЕ ПОЈА ПЛАСА

ГАЈИНА РАЧУНИЦА
Учитељ пита Гају:
— Колико је половина од осам?
— Четири.
— Врло добро. А колико је половина од четири?
— Два.
— Одлично. А ли би могао рећи колико је половина од један?
— Два.
— Како два?
— Па тако. Ако, на пример, расечемо јабуку на пола имаће два дела.

ШИЉА КАО ГОЛМАН
— Шиљо, ти си веома рђав фудбалер, — рече једног дана Мики Шиљи. — Гледао сам те јуче на утакмици.
— Да. Био сам голман, — одговори Шиља.
Па зашто онда ниси заустављао лопту кад су је бацали у гол? Све лопте си пропустио!
— А зашто бих се ја залагао покушавајући да је зауставим кад за то већ постоји мрежа иза гола.

